

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

д.е.н., доцент кафедри,
в.о. ректора Вищого навчального
закладу «Міжнародний
технологічний університет
"Миколаївська політехніка"»

УДК

338.242.2:[65.012.122:338.45.01]

**КВІНТЕСЕНЦІЯ
ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ,
АМПЛУА ЕКОНОМІЧНОЇ
ДІАГНОСТИКИ У СИСТЕМІ
ЕФЕКТИВНОГО
КООРДИНУВАННЯ
ВИРОБНИЧО-
ГОСПОДАРСЬКОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ**

**THE QUINTESSENCE OF
EFFECTIVE MANAGEMENT,
THE ECONOMIC DIAGNOSTICS'
ROLE IN THE SYSTEM OF
EFFECTIVE (QUALITATIVE)
CONTROL OF PRODUCTION
AND ECONOMIC ACTIVITY**

ПОТИШНЯК

Олена Миколаївна

д.е.н., доцент, професор кафедри,
Харківський національний технічний
університет сільського
господарства ім. Петра Василенка

У статті наведена схема, яка надає розуміння загальних принципів ефективного управління, унаслідок чого вона інваріантна по відношенню до різних процесів управління. Доведено, у реальних умовах взаємозв'язки функцій складніші, дані ефективної діагностики досить часто використовуються для виконання функцій ефективного планування. Обґрунтовано, між функціями ефективного управління існують методологічні зв'язки: методологія обліку залежить від методології планування; методологія діагностики - від методології планування, обліку.

* * *

В статье приведена схема, которая предоставляет понимание общих принципов эффективного управления, в результате чего она инвариантна по отношению к различным процессам управления. Доказано, в реальных условиях взаимосвязи функций сложнее, данные эффективной диагностики достаточно часто используются для выполнения функции эффективного планирования. Обосновано, между функциями эффективного управления существуют методологические связи: методология учёта зависит от методологии планирования; методология диагностики - от методологии планирования, учёта в целом.

* * *

Investigation of management problems allows us to conclude that an organic part of the management system of progressive production at its various levels is the cost-effective management. It is aimed at achieving short-term intra-monthly goals closely associated with current and future goals, directly following the implementation of the industrial and economic process at its various stages. The objects of effective management are internal monthly processes of functioning of economic, technical, social and other elements of the method of production process, etc. In the cost-effective management, the following 4 (four) general subsystems (functions) of the system can be distinguished: effective planning, effective accounting, effective diagnostics and effective regulation (verification). All of these management subsystems (functions) are closely interconnected and collectively form the process of cost-effective management with a closed loop, created by the control part, the controlled object and the links, which reflect their interaction with each other. In the circuit, the control influences are directed from the control part to the object of cost-effective management, and the feedback is carried out from the object to the control part. The interconnection of the functions of the system with each other and with the object of effective management forms a scheme of interconnection of the functions of a system of cost-effective management. The above scheme provides an understanding of the general principles of effective management, as a result of which it is invariant in relation to the most different management processes. However, it should be borne in mind that in real terms the interconnection of functions is somewhat more complex. For example, effective diagnostic data is often used to perform the function of efficient planning - in this case there is a link between functions (effective diagnostics, planning). In addition, there are still methodological links between the functions of effective management: the methodology of accounting depends on the methodology of planning; methodology of diagnostics - from the methodology of planning, accounting, etc.

Ключові слова: виробництво, економічна діагностика, ефективне управління, ефективний менеджмент, роль, система, сутність, функція, ціль

Ключевые слова: диагностика, производство, роль, система, сущность, функция, цель, эффективное управление (орган), эффективный менеджмент

Keywords: a role, economic diagnostics, effective control, efficient management, function, manufacturing, purpose, subsystem, the essence, the system

ВСТУП

У останні роки вітчизняна наука управління отримала подальший розвиток. У нашій країні створені великі наукові центри, які займаються дослідженням

теоретичних і прикладних питань управління; сформувалися кадри учених, які працюють над різними проблемами науки управління; поставлений цілий ряд великих виробничо-економічних експериментів

тощо.

Вивчення накопиченого науково-практичного досвіду управління сучасним прогресивним виробництвом [1-5, 9] надає підставу стверджувати, що управління як наука на сучасному етапі розвитку економічної системи являє собою симбіоз декількох основних напрямків, а саме: соціально-економічного, економіко-організаційного, класичної кібернетики, економіко-математичного моделювання, техніко-інформаційного тощо. Особливо слід виділити такий, що виник порівняно недавно та пов'язаний у основному із роботами, виконаними у центрі проблем управління Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка», напрямком розвитку теоретичних основ управління [6-8] та інші. Найважливіший результат наукових досліджень проблем управління – розробка питань мети, предмету і змісту, організаційних форм та методів управління, методології вироблення й прийняття управлінських рішень тощо.

МЕТА РОБОТИ полягає у: наведенні характеристики сутності системи ефективного (якісного) економічного управління (менеджменту); визначенні амплуа (ролі) функції (підсистеми) економічної діагностики (комплексної оцінки і аналізу) у функціонально розвинутої системі ефективного управління виробництвом тощо.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою даної наукової публікації виступає діалектичний метод та основні положення теорії системи ефективного управління і функції економічної діагностики. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик системи ефективного управління й підсистеми економічної діагностики); *графічний* (при побудові схеми взаємозв'язку підсистем системи економічно ефективного управління (регулювання)) тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Дослідження проблем управління дозволяють зробити висновок, що органічною складовою частиною системи управління прогресивним виробництвом на різних його рівнях виступає економічно ефективне управління. Воно спрямоване на досягнення короткострокових внутрішньомісячних цілей, щільно пов'язаних з поточними і перспективними цілями, безпосередньо за ходом здійснення виробничо-господарського процесу на різних його стадіях. Об'єктами ефективного управління виступають внутрішньомісячні процеси функціонування економічних, технічних, соціальних та інших елементів методу процесу виробництва тощо.

Необхідність ефективного управління обумовлена тим, що у великих економічних системах (науково-виробничих об'єднаннях і промислових підприємствах) виробничі процеси постійно піддаються впливу різноманітних чинників (факторів), які у силу об'єктивних та суб'єктивних причин не можуть бути заздалегідь враховані ні у річному, ні у кварталному,

ні навіть у місячному плануванні. Науково обґрунтований план на зазначені періоди не може передбачити усього різноманіття динамічного виробничо-господарського життя: окремих проявів технічного прогресу, непередбачених явищ організаційного і соціального характеру тощо. Ці дії, як правило, не знаходять відображення в усереднених показниках і критеріях оцінки поточного та перспективного планування, у певній мірі відображають результати взаємовпливу короткострокових змін процесу виробництва. Однак, якщо ці дії, їх причинно-наслідкові зв'язки залишити поза полем управління, тоді вони можуть стати перешкодою на шляху досягнення цілей системи поточного й перспективного управління тощо.

Найбільш повно сутність ефективного управління може бути розкрита через його підсистеми (функції), під якими у загальному випадку можна розуміти особливий вид управлінської діяльності, виділений у процесі поділу праці та спеціалізації в управлінні й представляє відносно самостійну ділянку управління. У даний час у різних авторів-дослідників зустрічаються значні розбіжності у думках при визначенні кількісного складу підсистем (функцій) системи управління. У ряді робіт деякі науковці-автори допускають змішання функцій керуючої й керованої підсистем, наслідком чого виступає включення у число функцій системи управління матеріально-технічного постачання, фінансування тощо, які не виступають управлінськими функціями.

Багато авторів-науковців обмежуються, як правило, тільки простим перерахуванням функцій системи управління або надають при цьому саму загальну характеристику їх сутності; інші – по-різному визначають зміст одних та тих же функцій системи управління. Але для характеристики змісту тієї чи іншої функції системи управління необхідно мати одне визначення тощо.

Нерідко у число функцій управління автори включають організацію. Хоча, на наш погляд, організація являє собою не що інше, як специфічні елементи керованої підсистеми (наприклад, людські), які знаходяться у певній взаємодії між собою. Унаслідок чого організація сама відчуває необхідність в управлінні; навряд чи можна визнати правомірним і включення до складу управлінських функцій стимулювання, яке відноситься до методів управління, за допомогою яких забезпечується оптимальна взаємодія різних частин як керованої, так й керуючої підсистеми. При виділенні у числі управлінських функцій контролю ряд авторів розглядає його на одному рівні із іншими функціями, не відрізняючи, що контроль є агрегованою функцією, яка об'єднує у собі дві інші функції – облік, аналіз.

У економічно ефективному управлінні можуть бути виділені наступні чотири загальні підсистеми (функції) системи: ефективне планування, ефективний облік, ефективна діагностика і ефективне регулювання (вивірка).

Головним призначенням ефективного планування як функції управління є розробка напрямків і параметрів розвитку керованих об'єктів на найближчу перспективу (зміну, добу, п'ятиденку тощо). План являє собою заздалегідь певний напрям дій із досягнен-

ня поставленої мети. У планах втілюється у життя технічна, економічна та соціальна політика органів управління виробництвом. Підвищення рівня прогресивної планомірності виробництва вимагає подальшого істотного підвищення рівня ефективного планування. Наука і практика підказують, що одним із шляхів переходу на якісно новий рівень ефективного планування та управління слід розглядати застосування науково обґрунтованих нормативів планування, які дозволяють забезпечити щільний взаємозв'язок оперативних, поточних, перспективних планів тощо.

Ще однією функцією ефективного управління, його складовою частиною виступає ефективний облік. Основне завдання ефективного обліку полягає у повсякденному відображенні таких, які фактично протікають процесів, і забезпеченні на цій основі контролю за виконанням виробничого плану як у цілому, так й у кожній його частині та за кожен відрізок часу. Здійснюючи за спеціальною методологією постійний збір інформації про фактичний розвиток виробничо-господарських процесів, її класифікацію і узагальнення, ефективний облік тим самим надає можливість своєчасно виявляти різного роду відхилення від запланованих напрямків й параметрів розвитку. У цієї якості ефективний облік виступає як база діагностики, регулювання та забезпечення життєдіяльності ефективно керованих об'єктів.

Наступна важлива функція ефективного управління – ефективна діагностика. Її призначення полягає у якісному перетворенні ефективної планової і обліково-економічної інформації, у результаті якого досягається розуміння процесів, які протікають та характеру впливу на них об'єктивних і суб'єктивних чинників (факторів). Ефективна діагностика дозволяє за ходом виробничих процесів отримувати кількісну та якісну оцінку змін у напрямках розвитку керованих об'єктів щодо завданих параметрів, своєчасно виявити тенденції і закономірності розвитку керованих об'єктів, виявити втрати й причини їх виникнення, визначити резерви підвищення економічної ефективності діяльності. У зв'язку із цим ефективна діагностика виступає базою для вироблення економічно ефективних управлінських рішень тощо.

Одна із основних і відповідальних функцій ефективного управління – ефективне регулювання, яке складається із вироблення та прийняття управлінських рішень, а також реалізації їх виконання. Найбільш активна частина функції ефективного регулювання – реалізація прийнятих рішень, або регулятор, який виступає заключною ланкою у технології економічно ефективного управління. Головне завдання регулятора полягає у тому, щоб блокувати дію небажаних чинників (факторів) впливу на процеси розвитку керованих об'єктів і утримувати у різних ситуаціях параметри напрямків розвитку цих процесів у межах, завданих або прийнятих (оптимальних) тощо.

Функція ефективного регулювання здійснюється на базі ефективної діагностики та полягає в ухваленні рішень щодо коригування планів, удосконалення обліку, проведення технічних, економічних і організаційних заходів, які сприяють усуненню виявлених відхилень та оптимізації керованого процесу. При цьому регулюючий вплив на керований процес може надаватися як через план, так і безпосередньо на елементи процесу усередині планового періоду. У практичних умовах об'єднань та підприємств одна частина ефективних рішень реалізується у функціональних підрозділах, інша – у лінійних, де безпосередньо здійснюється вплив на процес. Правильне рішення, прийняте у тій чи іншій конкретній ситуації, передбачає всебічний облік керованих (залежних від приймаючого рішення) і некерованих (на які приймаючий рішення вплинути не може) чинників (факторів) й обмежень тощо.

Усі перераховані управлінські підсистеми (функції) щільно взаємопов'язані та у сукупності утворюють процес економічно ефективного управління із замкнутим контуром, створюваним керуючою частиною, керованим об'єктом і зв'язками, які відображають їх взаємодію між собою. У контурі виділяються керуючі впливи, спрямовані від керуючої частини на об'єкт економічно ефективного управління, та зворотний зв'язок, здійснюваний від об'єкта до керуючої частини. Взаємозв'язок функцій системи між собою і із об'єктом ефективного управління наведений на рис. 1.

Рис. 1. Схема взаємозв'язку функцій системи економічно ефективного управління, де: ЕП – функція ефективного планування; ЕО – функція ефективного обліку; ЕД – функція ефективної діагностики; ЕР – функція ефективного регулювання; EQ – об'єкт ефективного (якісного) управління

ВИСНОВКИ

Наведена схема надає розуміння загальних принципів ефективного управління, унаслідок чого вона

інваріантна по відношенню до самих різних процесів управління. Однак, слід мати на увазі, що у реальних умовах взаємозв'язки функцій дещо складніші. Наприклад, дані ефективної діагностики досить часто

використовуються для виконання функції ефективного планування – у цьому випадку виникає взаємозв'язок функцій (ЕД, ЕП). Крім того, між функціями ефективного управління існують ще методологічні зв'язки: методологія обліку залежить від методології планування; методологія діагностики – від методології планування, обліку тощо.

Список використаних джерел

1. Борталевич С.И. Управление энергетической безопасностью развития региона с высокой стоимостью энергоресурсов: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05. Красноярск, 2013. 368 с.
2. Жаворонков В.О., Жаворонкова Г.В., Жмуденко В.О. Стратегічне управління регіоном: економічна безпека, планування і розвиток. Умань, 2010. 270 с.
3. Кутепов М.М. Проблемы формирования организационного механизма управления современными корпорациями: автореф. дис. на соискание учён. степени доктора эконом. наук. Нижний Новгород, 2013. 44 с.
4. Лігоненко Л.О. Антикризисне управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. Київ, 2000. 390 с.
5. Семёнов К.М. Совершенствование управления интегрированными межотраслевыми производствами: теория, методология, практика: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05. Саратов, 2013. 365 с.
6. Ткаченко С.А. Интегрирована економічна діагностика у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств та виробничих об'єднань. Харків, 2017. 356 с.
7. Ткаченко С.А. Развитие систем економічної діагностики в стратегічному менеджменті суб'єктів агробізнесу: теория, методология, практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економічних наук. Харків, 2017. 36 с.
8. Ткаченко С.А. Развитие систем економічної діагностики в стратегічному менеджменті суб'єктів агробізнесу: теория, методология, практика: дис. ... доктора экономических наук: 08.00.04. Харків, 2017. 425 с.

9. Crutchfield J.P., McNamara B.S. Equations of motion from a data series. *Complex Systems*. 1987. № 1(3). pp. 417-452.

References

1. Bortalevich S.I. Management of energy security development in the region with a high cost of energy: dis. ... Doctor of Economic Sciences: 08.00.05. Krasnoyarsk, 2013. 368 p. (in Russian).
2. Zhavoronkov V.O., Zhavoronkova G.V., Zhmudenko V.O. Strategic regional governance: economic security, planning and development. Uman, 2010. 270 p. (in Ukrainian).
3. Kutepov M.M. Problems of formation of the organizational mechanism of management by modern corporations: the author's abstract. dis. for the competition. doctor degree econom. sciences. Nizhny Novgorod, 2013. 44 p. (in Russian).
4. Ligonenko L.O. Anticrisis enterprise management: theoretical and methodological principles and practical tools. Kyiv, 2000. 390 p. (in Ukrainian).
5. Semjonov K.M. Improved management of integrated intersectoral production: theory, methodology, practice: dis. ... Doctor of Economics: 08.00.05. Saratov, 2013. 365 p. (in Russian).
6. Tkachenko S.A. Integrated economic diagnostics in functionally developed systems of strategic management of activity of enterprises and industrial associations. Kharkiv, 2017. 356 p. (in Ukrainian).
7. Tkachenko S. A. Development of systems of economic diagnostics in the strategic management of subjects of agribusiness: theory, methodology, practice: author's abstract. dis. for obtaining sciences. Doctor of Economics. Kharkiv, 2017. 36 p. (in Ukrainian).
8. Tkachenko S.A. Development of systems of economic diagnostics in the strategic management of subjects of agribusiness: theory, methodology, practice: dis. ... Doctor of Economics: 08.00.04. Kharkiv, 2017. 425 p. (in Ukrainian).
9. Crutchfield J.P., McNamara B.S. Equations of motion from a data series // *Complex Systems*. 1987. № 1(3). pp. 417-452.